

Türkiye'nin AB Üyeliği: AB ve Türkiye için Bu Bir Fırsat mı, Tehlike mi?

Prof. Dr. Özer ERTUNA
Boğaziçi Üniversitesi, İİBF

Özet

Türkiye'nin AB üyeliği, hem Türkiye'de hem de AB'de stratejik bir değerlendirmeye tabi tutulamamaktadır. Türkiye AB üyeliğini bir strateji olmaktan çıkarmış, bir hedef haline sokmuştur. Her ne pahasına olursa olsun, AB üyeliği, Türkiye'nin yeni oluşan dünya düzeninde oynaması gereken rolü zedeleyebilir. Türkiye; Doğu, Batı, Güney ve Kuzey eksenlerinde bir işbirliği katalizörü olarak oynayabileceği rolü hesaba katarak AB stratejisini değerlendirmelidir. Böyle bir tutum hem Türkiye, hem de AB için yararlı olacaktır.

Öbür yandan, Türkiye'yi bir Müslüman ülke ve Doğu kültürünün üyesi olarak gördüğü için AB'nin mevcut üye ülkeleri de önyargıları nedeniyle Türkiye'nin topluluğa yapabileceği katkıyı stratejik olarak değerlendirememektedir. Türkiye AB'nin dünya üzerinde oynayabileceği role çok önemli katkılarda bulunabilir. Böylece AB temel inancı olarak tanımladığı "farklılıkların birlikteliği" mottosunu gerçekleştirebilir.

Anahtar sözcükler: AB, Strateji, Türkiye.

Abstract (Türke's EU membership - Is it a threat or an opportunity for EU and Turkey)

Both Turkey and EU is facing difficulties In evaluating strategic threats and opportunities of Turkey's Eumembership. Turkey has converted EU membership issue from a strategy to a goal to achieve. Eu membership at what ever cost may limit the role Turkey should play in the newly developing world order. Turkey should design its EU strategy considering the role it will play in East, West, North and South directions as a catalizer of cooperation. Such an approach will benefit both Turkey and EU.

On the other hand, some of the present member countries of EU face difficulty in assessing Turkey's possible contribution to the union, due to prejudices, since they see Turkey as a Muslim country and a member of "Eastern culture". Turkey may make significant contributions to the role EU will play in the world. Through Turkey's membership EU may realize the "unity in diversity", which it accepted as a motto.

Keywords: EU, Strategy, Turkey.

Giriş

Türkiye önünde pek çok fırsat olan bir ülkedir. Bu fırsatlardan bir tanesi de temel hedeflerine ulaşabilmek için Avrupa Birliği (AB) ile olan ilişkilerini kendi stratejilerinin bir parçası yapmak olacaktır. Üzülerek belirtmek gerekir ki bugün Türkiye AB üyeliğini kendi stratejilerinin bir unsuru olmaktan çıkarmış, temel hedef haline sokmuştur. Bununla da kalmayarak, AB üyeliğinin ne getireceği, ne götüreceği

yeterince tartışılmadan bu artılar ve eksiler halka yeterince anlatılmadan bu hedefin herkesçe kabul edildiği varsayımını yapmaktadır. Bu tutum, Türkiye'nin ulaşabileceği hedeflere varmasını engelleyebileceği gibi, AB üyeliğinin gerçekleşmesi için dahi çok önemli bir engeldir. Çünkü, yeni oluşan dünya düzeninde Türkiye'nin ulaşabileceği hedefler tartışılmamakta ve de bu hedeflere varmak için alternatif stratejiler değerlendirilmemektedir.

Türkiye'nin temel hedefi. AB üyesi olmak değil, halkının refah düzeyini arttırmak olmalıdır. AB stratejisi bu hedefe varmak için destekleyici bir strateji olabilir. Fakat, AB üyeliği, bırakın hedef olmayı, tek strateji dahi değildir; diğer stratejileri destekleyecek şekilde oluşturulması gereken bir stratejidir. Oysa, yeni oluşan dünya düzeninde, Türkiye'nin insan yapısı, stratejik konumu ve kültür birikimi, onu Doğu ve Batı, Güney ve Kuzey arasında çok önemli bir işbirliği ve dayanışma köprüsü yapmaktadır. Türkiye, dört yönlü işbirliği ve dayanışma köprüsü olma stratejisiyle çok büyük hedefler gerçekleştirebilir.

Yirmi Birinci Yüzyıl Vizyonu:

Türkiye'nin AB üyeliği, iki tarafın da

Türkiye'nin AB üyeliği, iki tarafın da stratejilerine hizmet etmesi gereken bir birlikteliktir. Hatta bu birlikteliğin pek çok alanda sinerji yaratarak, ortaya çıkan "artıların" hakça paylaşılması gerekir.

ve AB'nin stratejilerinin uyuşması ve sinerji yaratması, Türkiye ve AB'nin 21. yüzyıl vizyonlarına, bu vizyonlar altında kendilerine biçtikleri misyonlara bağlıdır. Bu vizyon ve misyonlar da diğer ülke veya blokların vizyonlarından bağımsız olamaz.

Bugün Amerika Birleşik Devletleri (ABD) kendi vizyonunu tüm dünyaya empoze etmeye, bu vizyon altında dünya üzerinde tek süper güç olmayı misyon olarak tanımlamaktadır. ABD kendi vizyonu ve misyonu çerçevesinde AB ve Türkiye için tanımladığı roller vardır. Türkiye'ye AB kendi vizyon ve misyonlarını oluştururken ABD'nin vizyon, misyon ve stratejilerini hesaba katmak zorundadır.

ABD'nin 21. Yüzyıl Vizyonu:

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler birliğinin çöküşünden sonra, kapitalizmin, özellikle de ABD'nin çıkarlarının savunucularının, yeni bir dünya vizyonu¹ geliştirme

çabasına içine girdiğini görüyoruz. 1992 Yılında Francis Fukuyama, yazdığı kitapta, tarihin sonunun geldiğini ilan etti. Fukuyama'ya göre, artık, soğuk savaş dönemi bitmiş, dünya iki kutuplu olmaktan kurtulmuş, tek bir düzen, liberal demokrasi dünyanın geleceği olmuştur. Artık dünya üzerinde farklı ideolojilere gerek kalmamıştır. "*Liberal demokrasi insanlık ideolojik evriminin son aşaması olabilir*", bu nedenle de "tarihin sonu"nu tanımlar (Fukuyama 1992). Burada, liberal demokrasiden kastedilen, politik, ekonomik ve sosyal sistem olarak liberalizmdir. Bu haliyle de, Fukuyama'nın öngördüğü şekliyle, geleceğin dünya düzeni kapitalist düzendir. Oysa Avrupa Birliği Anayasası "sosyal piyasa ekonomisi" düzenini amaç olarak tanımlamaktadır.²

Dünya üzerinde ABD hakimiyeti nasıl yayılacaktır? Bu sorunun cevabını oluşturmak hiç de güç olmamıştır. 1993 yılında Zbigniew Brzezinski, *Out of Control* kitabını yayınlamıştır. Dünya politikası

üzerinde derin etkileri olan bu kitapta Brzezinski, 20. yüzyıl politikalarının bir "insanlık çılgınlığı" olarak tanımlanabileceğini, ideolojik çatışmalarda akıl ermez sayılarda insanın telef edildiğini (şimdi, başarısızlığı kanıtlanmış olan komünizmin 60 milyon insanın hayatına mal olduğunu), artık insanlığın yücelmesi için küresel bakış gerektiğini, günümüzde ABD'nin rakipsiz bir küresel güç olduğunu, ABD'nin etkin bir küresel otorite yaratamaması durumunda dünyanın artan bir dengesizlik içine gireceğini savunmuştur (Brzezinski, 1993). İddiaya göre, ABD'nin başarısız olması durumunda dünya terör ortamına sürüklenecektir.

21. Yüzyılda, ideolojilerin çatışmasına gerek kalmayacağına göre, bir şeylerin çatışması, bunun sonunda ABD kapitalizminin dünya üzerine yerleşmesi gerekmektedir. Samuel P. Huntington, 1996 yılında, çok anılan, *Medeniyetlerin Çatışması* kitabında buna cevap yaratmıştır. Çağlar boyunca klanlar, krallar, devletler ve

¹ Bu tür temel vizyonlara "paradigma" adı verilmektedir.

² Forum Diplomatik, 31 Ocak 2005, s.5.

tanımlanabilir. ABD'nin Irak savaşı sırasında AB bu tür bir siyaset uygulamaya çalışmış fakat bu siyasetin uygulanmasında birliktelik gösterememiştir. Bu siyaset "reaktif siyaset" olarak tanımlanabilir. Üçüncü seçenek, "Gelişmelere katkı" siyaseti olarak nitelendirilebilir. Bu siyasetin bir öncekinden farkı negatif değil pozitif bir siyaset olmasıdır. AB, ABD tarafından kurulacak düzeni benimsediğini ve bu düzenin kurulmasına pozitif katkılarda bulunması anlamında tanımlanabilir. Dördüncü seçenek AB'nin kendi hedef ve stratejisini saptaması ve yeni oluşan dünya düzeninin mimarlarından biri olmayı hedef edinmesidir. Bu siyaset "proaktif" bir siya-

AB'nin net bir vizyonunun olduğunu söylemek güçtür. Irak savaşı sırasında AB üyelerinin izledikleri davranışlar bu görüşü kuvvetlendirmektedir. Bununla beraber, AB anayasası muhtemel bir vizyon ve misyon hakkında ipuçları vermektedir.

AB anayasasının 1-3 maddesinin 4. bendi şöyle demektedir:

"Birlik diğer ülkeler ile ilişkilerinde kendi değerlerini ve çıkarlarını savunur ve destekler. Barışa, güvenliğe, dünyanın sürdürülebilir kalkınmasına, kişiler arasındaki karşılıklı saygı ve dayanışmaya, serbest ve adil ticarete, yoksulluğun ortadan kalkmasına, Özellikle çocuk hakları başta olmak üzere insan haklarının korunmasına ve Birleşmiş Milletler Antlaşmasının ilkelerine saygı götürülmesi de dahil olmak üzere uluslararası hukuka harfiyen uyulmasına ve geliştirilmesine katkıda bulunur."⁴

Anayasanın bu maddesi çok önemlidir. Birlik kendi değerlerini yaymayı ve çıkarlarını korumayı amaçlamaktadır. Bu amaç, maddenin devam eden cümlesindeki "barış", "güvenlik", "dayanışma" ve "saygı" kavramlarıyla da çakışmaktadır. Dünya üzerinde kültür çatışmalarının, din

çatışmalarının, sistem çatışmalarının olması için herkesin inançlarına, dinine ve kültürüne saygı göstermek gerekir. AB'de pek çok kişi AB'yi bir "Hıristiyan Batı Kültürü" nün bir ürünü olarak görmektedir, insanlar için inançları çok önemlidir. Gandhi 1924 yılında şöyle demiştir.

"Din hayattan da daha önemlidir. Unutmayalım, herkes için kendi dini inançların en yücesidir. Ama bu din felsefenin sıralamasında düşük bir yerlerde olabilir."

Esasında AB'nin bir kültür kulübü olmadığını söyleyenler de vardır. Hatta AB'nin mottosu "Farklılıkların Birlikteliği" (Unity in Diversity) olarak tanımlanmıştır.

Ancak pek çok kişi için bu farklılıkların birlikteliği, Avrupa Kültürü içindeki farklılıkları kapsamaktadır. Esasında bu dahi kısır kalmaktadır. Kuzey İrlanda'da Katoliklerle Protestanlar arasındaki çatışmalar bunu göstermektedir.

Türkiye ve AB'nin vizyonlarının çelişmemesi için bir soruya net cevap almak gerekir:

AB dinler, inançlar ve kültürler arası "farklılıkların birlikteliğine" inanmakta mıdır? Bugün için bu sorunun cevabı çok muğlaktır. 17 Aralık 2004 öncesinde Helmut Schmidt özetle şöyle diyordu: "1960' tarda farklı kültürlerden işçileri Avrupa'ya getirmek yanlıştı. Avrupa ve Almanya çıkan sorunları ihmal etti. AB Türkiye'nin üyeliğini taşıyamaz. Avrupa'da Türkler arasındaki dini akımlar bir yabancılaşmanın nedeni olabilir." Valery Giscard d'Estaing de aşağı yukarı aynı kanıdaydı: "17 Aralıkta Avrupalı liderlerin kararı HAYIR olmalı! Bunun tek sebebi din değil. Türkiye'ye özel (daha düşük) bir statü verilmeli." Esasında AB'de farklı görüşler de vardı. Financial Times gazetesi kimi AB liderlerine şöyle cevap veriyordu: "AB'nin bu demokratik Müslüman ülkeyi bağrına basmaktan başka çaresi yok." İspanya Dışişleri Bakanı Anna Palacio Türkiye'nin AB'ye muhtemel katkılarını dile getiriyordu. Ona göre Türkiye'nin artıları

Forum Diplomatik, 31 Ocak 2005, s.5.

ideolojiler çatışmıştır. Artık bunların hepsi geride kaldığına göre, çatışacak olan medeniyetlerdir. 20. Yüzyıl süper güçlerin rekabetine sahne olmuştur. Şimdi bu rekabet, medeniyetler arasında yaşanacaktır. 1990'ların dünyasında, insanların kimliklerinde çok önemli bir yer tutan medeniyetler Batı, Latin Amerika, Afrika, İslam, Çin, Hint, Ortodoks, Budist ve Japon medeniyetleri olarak tanımlanabilir. Mevcut kültürlerden Hıristiyan Batı kültürü ekonomik ve demokratik gelişmeye yatkın kültürdür. İslam kültürü demokrasinin gelişmesine önemli bir engeldir. Günümüzde Batı kültürü güçlüdür. Fakat giderek bu gücünü kaybetmektedir. Batı

Çağlar boyunca klanlar, krallar, devletler ve ideolojiler çatışmıştır. Artık bunların hepsi geride kaldığına göre, çatışacak olan medeniyetlerdir. 20. Yüzyıl süper güçlerin rekabetine sahne olmuştur. Şimdi bu rekabet, medeniyetler arasında yaşanacaktır. 1990'ların dünyasında, insanların kimliklerinde çok önemli bir yer tutan medeniyetler Batı, Latin Amerika, Afrika, İslam, Çin, Hint, Ortodoks, Budist ve Japon medeniyetleri olarak tanımlanabilir.

Soğuk savaş dönemi bittikten bu yana ABD, dünya üzerinde işler bir model ve bunu destekleyecek bir askeri strateji peşinde olmuştur. Bu model ve askeri stratejinin en net açıklaması, bir savaş uzmanı ve akademisyeni, 11 Eylül 2001 tarihinden bu yana ABD Savunma Bakanlığı Danışmanı olan yazar, Thomas P.M. Barnett'ten gelmiştir. Barnett, bu açıklamayı 2003 yılında *Esquire* dergisindeki makalesinde ve 2004 yılında yayınlanan *The Pentagon's New Map* kitabında yapmıştır. Barnett'e göre 21. yüzyılın çatışmaları küreselleşmeyi başaran ülkelerle başaramayan ülkeler arasında olacaktır. Küreselleşmeyi başaran, "çekirdek" ülkeler istikrarlı hükümetlere, artan hayat standartlarına sahip

ülkelerdir. Küreselleşmeyi başaramayan, "ayrık" ülkeler ise, baskı rejimlerinin uygulandığı, sefaletin kol gezdiği, daha önemlisi terörizmin beşiği ülkelerdir. 21. Yüzyıl savaşlarında amaç, çekirdek ülke alanlarını genişletmek ve ayrık ülke alanlarını daraltmak olmalıdır. Bir de bu çekirdek ve ayrık ülkeler arasında "dikiş" hattı ülkeleri bulunmaktadır.³ Dünya üzerinde tarafsızlığa yer yoktur. Ülkeler ya çekirdek ülkeler yanında, ya da ayrık ülkeler yanında saf tutacaktır (Barnett, Mart 2003).

Kapitalizmin kalesi olarak kabul edilen, yeni dünya düzeninin, yani küreselleşmenin mimarı olan ABD, terörizmle savaşıma, insan hakları ve demokrasiyi, liberal piyasa ekonomisini yayma adları altında kendi egemenliğini yayma çabası içindedir. ABD'nin bugünkü devlet görüşüne göre dünya iki kampa ayrılmıştır. ABD ile taraf olanlar ve onların karşısında olanlar. Irak savaşı sırasında Başkan Bush, "Ya bizden yanasınız, ya karşımdasınız!" sözleriyle bunu açıklıkla belirtmiştir.

Yukarıda yaptığımız açıklamalar çerçevesinde ABD'nin 21. yüzyıl vizyonu ortaya çıkmaktadır. AB ve vizyonlarını oluştururken Türkiye kendi ABD'nin vizyonunu hesaba katmamaktadır.

AB'nin 21. Yüzyıl Vizyonu:

ABD'nin yukarıda tanımlamaya çalıştığımız vizyon ve misyonu karşısında AB ne yapacaktır. Kanımca AB'nin önünde dört seçenek bulunmaktadır. Bunlardan birincisi "bekle gör" siyaseti olabilir. Bu siyaset çerçevesinde AB gelişen şartlar altında, o şartlara uygun kendi stratejilerini oluşturacaktır. İkincisi, "Olumsuz gelişmelere reaksiyon" siyaseti olarak

³ Burada tırnak içinde kullanılan terimler yazarın kullandığı kavramların tercümeledir. "Core", çekirdek; "Gap", ayrık ve "Seam" dikiş olarak tercüme edilmiştir.

şunlardı: "Piyasa potansiyeli, enerji hatları üzerinde oluşu, AB için hayati önemi haiz Kafkaslara ve Orta Doğu'ya yakınlığı ve Bir örnek oluşu". Palacio'ya göre, Türkiye'nin üyeliği sayesinde muhtemel bir "Medeniyetler çatışması" önlenabilir.

Türkiye'nin 21. Yüzyıl Vizyonu:

Her ne kadar Türkiye'de çeşitli akımlar ve bu akımların kendilerine has emelleri olsa da, Türkiye'nin net bir 21. yy. vizyonu olduğu söylenemez. Hele hele Türkiye kendi kaderini AB birliğinde tanımladığında tamamen vizyondan yoksun olduğu belirtilebilir. Bunun nedenleri açıktır. Yu-

Bugün, dünya yeni bir tehditle, tek odaklı olma ve bir kültüre indirgenme tehdidiyle karşı karşıyadır. Bugün Türkiye 1924'lerde olduğundan çok daha güçlüdür. Haklı bir davanın savunucusu olarak Türkiye, medeniyetlerin çatışması yerine medeniyetlerin birbirlerini zenginleştirmesinin, dinlerin çatışması yerine barışmasının katalizörü olabilir.

Oysa Türkiye'nin insan yapısı, kültürü ve stratejik konumu, Türkiye'nin yeni oluşan dünya düzeninin mimarlarından biri olmasını gerektirmektedir. Türkiye:

- Doğu ve Batı kültürleri
- İslam dünyası ve Hıristiyan dünyası
- Kalkınmış ve kalkınmakta olan ülkeler
- Fakir ve zengin (güney ve kuzey) ülkeler
- Kapitalist ve eskiden merkezi planla yürütülen ülkeler arasında bir köprüdür

Anadolu toprakları üzerinde çeşitli medeniyetler, dinler ve inançlar aynı potada kaynaşmış bir hoşgörü kültürünün doğmasıyla sonuçlanmıştır. Bir örnek verecek olursak, Yunus Emre'nin şiirleri asırlar boyu, yazılı olarak değil, gönüllerde günümüze taşınmıştır. Anadolu kültüründe ayrıcalık yaratana isyankar olarak bakılır, Yunus şöyle haykırmaktadır:

*Yetmiş iki millete
Bir göz ile bakmayan
Alim müderris olsa
Esasında Asidir.*

Türkiye'nin vizyonu bir medeniyetler, dinler veya ırklar çatışması değil, hoşgörü ve dayanışmaya dayalı bir dünya düzeni olmalıdır. Böyle bir düzenin kurulmasında Türkiye'ye önemli görevler düşmektedir. Türkiye Doğu, Batı, Güney ve Kuzey eksenlerinde "insanın yücelmesinde dayanışma ve yardımlaşmanın katalizörü" olmayı bir misyon olarak benimseyebilir. Esasında bu misyon AB için de geçerli bir

misyon, "Farklılıkların Birlikteliğinin" sadece topluluk içinde kalmayıp tüm dünyaya yayılması misyonu olabilir. AB'nin Türkiye üyeliği konusundaki davranışı, böyle bir misyonu benimseyip benimsemediğini, "Farklılıkların Birlikteliğinden" ne kastettiğini gösterecektir.

Türkiye AB'siz Kendi Misyonunu Gerçekleştirebilir mi?

Kimilerine göre AB Türkiye'nin tek seçeneğidir. Bu kimselere göre Türkiye kendi kendine çağın gerektirdiği hamleleri yapamaz. Bu hamleleri sadece AB'nin zorlamaları ve desteği ile yürütebilir. Bu görüş Osmanlı Devleti'nin son yıllarında da kimi düşünürler arasında yaygın olan bir görüştü. Bu görüşe rağmen, Türkiye 20 yüzyıla kimliğini kazandıran, emperyalizme karşı direnişin sembolü ve örneği olmuştur. Bugün, dünya yeni bir tehditle, tek odaklı olma ve bir kültüre indirgenme tehdidiyle karşı karşıyadır. Bugün Türkiye 1924'lerde olduğundan çok daha güçlüdür. Haklı bir davanın savunucusu olarak Türkiye, medeniyetlerin çatışması yerine medeniyetlerin birbirlerini zenginleştirmesinin, dinlerin çatışması yerine barışmasının katalizörü olabilir. Anadolu'nun kalbini, Yunus Emre çok güzel dile getirmiş:

*Biz kimsenin dinine hilafe demeyiz
Din bütün olunca doğar muhabbet.*

⁵ "Türkiye'nin Avrupa'ya en güçlü şekilde bağlanması", Prof. Dr. Kemal Kirişçi, Forum Diplomatik, 31 Ocak 2005.

Türkiye için sorulacak soru, "Türkiye AB'siz olabilir mi?" sorusu değil, Türkiye'nin AB üyeliğinin kendi için saptadığı misyonunu gerçekleştirmede ne katkı yapacağıdır.

24-25 Kasım tarihlerinde TÜSİAD'la Türkiye Kalite Derneği'nin düzenlediği 13. Ulusal Kalite Kongresinde bir konuşma yapan, dünyanın 5 büyük stratejistinden biri kabul edilen Kenichi Ohmae, Türkiye'nin niçin AB'ye girmek istediğini anlamadığını belirtmiştir. Kenichi Ohmae'ye göre AB üyeliği Türkiye'nin potansiyelini kısıtlayacaktır. Kenichi Ohmae'nin görüşleri şöyle özetlenebilir:

- Türkiye AB'ye girmemelidir.
- Türkiye'nin AB üyeliği, onun
  - o Girişimcilik ruhunu,
  - o Mukayeseli üstünlüklerini ve
  - o Diğer yönlerde olumlu ilişkiler kurma opsiyonlarını zedeler.
- AB üyesi olmadığında Türkiye kendi geleceğini kendisi inşa edecektir.

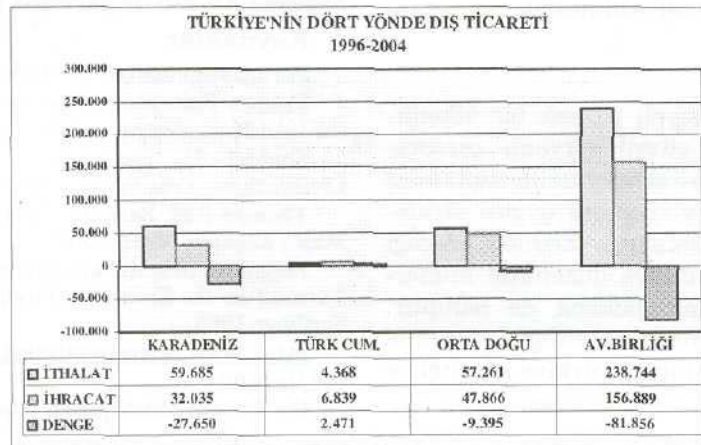
AB üyeliğinin Türkiye ve AB'nin hedefleri ve stratejilerine hizmet edebilmesi için, Türkiye'nin AB üyeliğinin onun diğer üç yöndeki ilişkilerini, yani kuzeyde Karadeniz Ekonomik İşbirliği, doğuda Türk Cumhuriyetleri, Güneyde İslam Konferansı Örgütü ile ilişkilerini kısıtlamamalıdır. Her ne kadar Türkiye Karadeniz Ekonomik

İşbirliği örgütünün kurucusu ise de, her ne kadar Türk Cumhuriyetleri ile yakın bağları olsa da, her ne kadar İslam Konferansı Örgütü'nde önemli bir pozisyona sahip olsa da, AB ile olan ilişkileri ve AB'ye karşı tutumu nedeniyle bu üç yöndeki ilişkilerine yeterli ilgiyi gösterememektedir. Rakamlar bunu açıkça ortaya koymaktadır. Grafik 1, Türkiye'nin dört yönlü dış ticaretini sergilemektedir. Grafik 1, dört yönlü ithalat, ihracat ve dış ticaret dengesi rakamlarını sunmaktadır. Görüldüğü gibi, Türkiye'nin dış ticareti AB odaklıdır. AB ile dış ticaret Türkiye'nin dış ticaretini geliştirmesine, ihracat ürünlerinin kalitesinin artırılmasına hizmet etmiştir. Ancak, Türkiye, diğer yönlerdeki dış ticaretini geliştirmede bu yarattığı avantajlardan yararlanamamıştır.

Türkiye'nin Gümrük Birliğine girdiği 1996 yılından bu yana, AB ile dış ticareti 81 milyar dolar açık vermiştir. Bu açık çok önemli bir açıktır.

Türkiye'nin dört yönlü dış ticaretini değerlendirirken, Türkiye'nin ihracatını, o ülkelerin toplam ithalatlarıyla karşılaştırmak yararlı olacaktır. Bu ülkelerin toplam ithalatı, bu ülkelerin pazar olarak potansiyellerini göstermektedir. Tablo 1, Türkiye'nin dört yöndeki ihracatını, bu yönlerin potansiyeliyle karşılaştırmaktadır.

Grafik 1

Tablo 1'de görüldüğü gibi Türkiye'nin Karadeniz Ekonomik İşbirliği Teşkilatı üyeleri, Türk Cumhuriyetleri ve İslam

Konferansı Örgütü üyeleri ile olan ihracatı çok düşük düzeydedir. Bu yönlerdeki ilişkileri değerlendirilirken Türkiye'nin dış

ticarete konu olan ürünlerdeki mukayeseli üstünlükleri de göz ardı edilmemelidir. Örneğin, İslam Konferansı Örgütü olan ülkelerin ithal ettiği ürünlerde Türkiye'nin mukayeseli üstünlüğü bulunmaktadır. Bu

pazarın hacmi 2002 yılında 387 milyar dolardır. Türkiye'nin bu pazardan kolaylıkla %10-20 pay alabilecek durumda olduğu söylenebilir.

Tablo 1: Türkiye'nin Dört Yönlü İhracatı (2002 Milyon \$)

	Karadeniz	Türk Cum.	Orta Doğu	Av.Birliği
Türkiye'nin İhracatı	3,477	619	5,179	18,459
Onların Toplam İthalatı	14,704	14,115	386,983	2,284,441
Türkiye'nin Payı	%2.4	%4.4	%1.3	%0.8

Ekonomik ilişkiler bakımından Türkiye'nin bu dört yöndeki dış yatırımları da önemlidir. Tablo 2, Türkiye'nin bu dört

yönde 1995-2002 yılları arasında yaptığı yatırımları şirket adetleri ve milyon \$ olarak sunmaktadır.

Tablo 2: Türkiye'nin Dört Yönlü Yatırımları (1995-2002 Milyon \$)

	Karadeniz	Türk Cum.	Orta Doğu	Av.Birliği
Firma Adedi	379	269	332	344
Yatırım Tutarı	556	408	506	3,483

Tablo 2'de görüldüğü gibi Türk şirketleri dış yatırımlarında Avrupa Birliği'ni tercih etmekte, diğer üç yöndeki işbirliği potansiyellerini değerlendirememektedir. Oysa Türkiye'nin Kuzey, Güney ve Doğu eksenlerindeki işbirliği potansiyelleri çok yüksektir. Bu yöreler doğal kaynakların bol olduğu, tüm ülkelerin ilgilerini çeken yörelerdir.

Türkiye'nin dış ticaret istatistikleri ve Türk firmaların dış yatırımları incelendiğinde Türkiye'nin AB odaklı siyasetinin, diğer yönlerin ihmal edilmesiyle sonuçlandığını ortaya koymaktadır.

Sonuç

Türkiye potansiyeli yüksek bir ülkedir. Türkiye'nin 21. yüzyıl vizyonu çerçevesinde hedeflerini ve stratejilerini saptaması gerekir. Türkiye vizyonuna uygun stratejilerle halkının refahına hizmet edeceği gibi, oluşan yeni dünya düzeninin mimarlarından biri olma şansına da sahiptir. Yeni dünya düzeninin, insanlığın yücelmesine hizmet etmesi için, Türkiye işbirliği ve dayanışmanın katalizörlerinden biri olabilir.

Bugün Türkiye AB üyeliğini olmazsa olmaz türünden bir hedef yapmıştır. AB üyeliği bir hedef değil, bir stratejidir. Türkiye'nin AB üyeliği stratejisinin de, diğer üç yöndeki, Kuzey, Doğu ve Güney yönlerindeki stratejilerini güçlendirecek şekilde tanımlanması gerekir. Esasında bu AB için de yararlıdır. Sık sık, AB üyeliği yolunda Türkiye'nin değişeceği söylenmektedir. Oysa, değişim süreci AB için de geçerlidir. Türkiye'nin AB yolculuğunda AB'nin de değişmesi gerekmektedir. Bu değişim AB'nin de yararına olacaktır.

Kaynaklar

- Forum Diplomatik, 31 Ocak 2005
- Francis Fukuyama, *The End of History and the Last Man*, Penguin, 1992.
- Samuel P. Huntington, *The Clash of Civilizations*, Free Press, 1996, s., 28.
- Thomas P.M. Barnett, "The Pentagon's New Map", *Esquire*, Mart 2003.
- Zbigniew Brzezinski, *Out of Control Global Turmoil on the Eve of the Twenty First Century*, Scribner, 1993.
- <http://www.referansgazetesi.com/arciv/0811/0811is.html>
- Dış Ticaret Müsteşarlığı İstatistikleri.